

Translated from English, French and Spanish version by: Prof. dr hab. Stanisław Waltoś ,
Director of the Jagiellonian University Museum, Cracow

Kodeks Etyki ICOM dla Muzeów

Preambuła

Status Kodeksu Etyki dla Muzeów

Kodeks Etyki ICOM dla Muzeów, zwany dalej Kodeksem, został opracowany przez Międzynarodową Radę Muzeów. Formuluje on reguły etyki dla muzeów o których mowa w Statucie ICOM. Kodeks odzwierciedla ogólne zasady przyjęte przez międzynarodową społeczność muzealników. Przystąpienie do ICOM i zgoda na opłacanie corocznych składek na rzecz ICOM oznacza tym samym akceptację Kodeksu.

Reguły minimalne obowiązujące muzea

Kodeks wyraża tylko reguły minimalne. Jest to zbiór zasad i dyrektyw pożądanej praktyki zawodowej. W niektórych krajach źródłem pewnych norm minimalnych są ustawy lub rozporządzenia wykonawcze. W innych dyrektywy i ocena sposobu zachowania zawodowego przybierają formę „akredytacji”, „rejestracji” lub innego podobnego systemu oceniania. Jeżeli w pewnym kraju nie ma sformułowanych reguł, można zwrócić się o wydanie dyrektywy postępowania do Sekretariatu ICOM, narodowego komitetu ICOM lub właściwego komitetu międzynarodowego ICOM. Zaleca się organizacjom narodowym oraz wyspecjalizowanym organizacjom związanym z działalnością muzeów, aby w oparciu o ten kodeks tworzyły reguły go uzupełniające.

Tłumaczenia Kodeksu etyki dla muzeów.

Kodeks etyki dla muzeów został ogłoszony w trzech wersjach językowych: angielskiej, francuskiej i hiszpańskiej. ICOM zachęca do tłumaczenia Kodeksu na inne języki. Tłumaczenie zostanie jednakże uznane za „oficjalne” jedynie wtedy, gdy zaaprobuje je co najmniej jeden komitet narodowy w tym kraju w którym język jest traktowany jako pierwszy. Jeżeli taki język jest używany w więcej niż jednym krajów, zaleca się, aby komitety narodowe porozumiały się w tej sprawie. Trzeba także pamiętać, że nieodzowne jest skonsultowanie tłumaczenia Kodeksu ze specjalistami z zakresu językoznawstwa oraz muzeologii. Należy podać do wiadomości, która z wersji językowych kodeksu była podstawą

tłumaczenia oraz nazwy komitetów narodowych w nie zaangażowanych. Warunki te nie stoją na przeszkodzie tłumaczeniu Kodeksu lub jego części dla celów edukacyjnych albo badawczych.

Słownik (glossarium)

Czynności przyczyniające się do powstania dochodu (income-generating activities) - Czynności mające na celu zdobycie korzyści finansowej lub zysku dla instytucji.

Dziedzictwo kulturalne (cultural heritage) – Jakakolwiek rzecz lub pojęcie uznane za mające znaczenie estetyczne, historyczne, naukowe lub duchowe.

Dziedzictwo naturalne (natural heritage) – Jakakolwiek przedmiot, zjawisko przyrody lub pojęcie, ważne dla nauki lub mające znaczenie duchowe dla społeczności.

Handel (dealing) – Kupno lub sprzedaż rzeczy z chęci zysku osobistego lub instytucjonalnego.

Konflikt interesów (conflict of interests) – Istnienie osobistego lub prywatnego interesu który zderza się z zasadami obowiązującymi w stosunkach służbowych, skutkiem czego obiektywizm wymagany przy wydawaniu decyzji ulega ograniczeniu lub powstaje co najmniej wrażenie, że dochodzi do takiego ograniczenia.

Konserwator – renowator (conservator – restorer) – Osoba zatrudniona w muzeum lub od niego niezależna, kompetentna w zakresie przeprowadzania badania technicznego, zachowania, konserwacji i restauracji dóbr kultury. Dodatkowe informacje – ICOM News 39 (1), str. 5-6 (1986).

Należyta staranność (due diligence) – Powinność podejmowania zawsze wysiłku w celu ustalenia faktycznego stanu rzeczy przed podjęciem decyzji, a szczególnie podczas badania źródła i historii przedmiotu oferowanego do nabycia lub użytkowania.

Museum (museum) – Muzeum jest trwale istniejącą instytucją, nie nastawioną na osiągnięcie zysku, służącą społeczeństwu i jego rozwojowi, otwartą dla publiczności, która pozyskuje, konserwuje, udostępnia i wystawia w celu badawczym, edukacyjnym lub dla rozrywki materialne i niematerialne świadectwa ludzi oraz ich środowiska.

Muzealnik (museum professional) – Muzealnicy to obsada osobowa (opłacana lub nieopłacana) muzeów lub instytucji określonych w Artykule 2, ust. 1 i 2 Statutu ICOM, którzy otrzymali wyspecjalizowane wykształcenie lub posiadają równoważne doświadczenie

zawodowe w zakresie odpowiadającym zarządzaniu i działalności muzeum, a także osoby niezależne przestrzegające przepisów Kodeksu Etyki ICOM dla Muzeów i pracujące na rzecz muzeów lub instytucji określonych w powołanym wyżej Statucie, z wyjątkiem osób trudniących się handlem przedmiotami lub wyposażeniem niezbędnym dla muzeów lub służb muzealnych lub ich reklamą.

Ocena (appraisal) - Ustalenie autentyczności lub wartości przedmiotu albo okazu. W niektórych krajach nazwa ta jest używana w znaczeniu niezależnej oceny proponowanej darowizny pociągającej za sobą przywileje podatkowe.

Organ zarządzający (governing body) – Osoba lub organizacja, na którą przepisy prawne normujące działalność muzeum nakładają odpowiedzialność za jego istnienie, rozwój strategiczny i pozyskiwanie środków finansowych.

Organizacja nie nastawiona na osiągnięcie zysku (non-profit organisation) – Powstała zgodnie z prawem jednostka zbiorowa, reprezentowana przez osobę prawną lub fizyczną, której dochód (w znaczeniu każdej nadwyżki w dochodach lub zysku) przeznaczony jest wyłącznie na jej rzecz i pokrycie kosztów jej działalności. Słowa „Nie dla zysku” (Not for profit/sans but lucratif) mają to samo znaczenie.

Proweniencja (provenance)– Pełna historia przedmiotu, zawierająca także informacje o dziejach tytułu prawnego do niego, od czasu jego wytworzenia lub odkrycia, dzięki której można ustalić jego autentyczność i stan własnościowy.

Reguły minimalne (minimum standard) – Rozsądnie oczekiwany standard, jakiego będą się starały przestrzegać wszystkie muzea i ich osoby w nich zatrudnione. W niektórych krajach ustala się własne reguły minimalne.

Tytuł prawny (legal title) – Uprawnienie wynikające z prawa do własności mienia w danym kraju. W niektórych krajach może chodzić o uprawnienie, niewystarczające do przyjęcia, że dopełniono obowiązku należytej dbałości w ustalaniu prawa.

Ważny tytuł (valid title) – Bezsporne prawo własności mienia, poparte przez wyczerpujący opis pochodzenia (proweniencję) przedmiotu od czasu jego wytworzenia lub odkrycia.

Należy pamiętać, że nazwy „muzeum” i „muzealnik” zostały zdefiniowane tylko na pewien okres, aby umożliwić stosowanie Kodeksu etyki muzeów ICOM. Definicje „muzeum” i „muzealnik” sformułowane w Statucie ICOM pozostają nadal w mocy aż do momentu, gdy dokument ten zostanie zmieniony.

.....

1 MUZEUM ZAPEWNIĄ OCHRONĘ, DOKUMENTACJĘ PROMOCJĘ DZIEDZICTWA NATURALNEGO I KULTURALNEGO LUDZKOŚCI.

Zasada: *Muzea są odpowiedzialne za materialne i niematerialne dziedzictwo naturalne i kulturalne. Na organach zarządzających i tych, które zajmują się strategicznym kierowaniem oraz nadzorem nad muzeami spoczywa w pierwszym rzędzie odpowiedzialność za ochronę i promowanie tego dziedzictwa, jak i za pozyskiwanie niezbędnych do osiągnięcia tego celu środków ludzkich, fizycznych i finansowych.*

Reguły instytucjonalne

1.1. Niezbędna dokumentacja

Organ zarządzający powinien zadbać, aby muzeum posiadało sporządzoną na piśmie i ogłoszoną publicznie konstytucję, statut lub inny dokument publiczny, który zgodnie z prawem krajowym wyraźnie określi stan prawny muzeum, jego misję, ciągłość działalności i brak nastawienia na osiągnięcie zysku.

1.2. Określenie misji, celów i polityki

Organ zarządzający powinien sporządzić i ogłosić określenie misji, celów i zasad rządzących muzeum, a następnie stosować się do niego, a nadto określić rolę i ustrój organu zarządzającego.

Środki fizyczne

1.3. Pomieszczenia.

Organ zarządzający powinien zapewnić muzeum posiadanie odpowiednich pomieszczeń wraz ze stosownym jego wyposażeniem, umożliwiającym wykonywanie funkcji muzeum wyznaczonych przez jego misję.

1.4. Dostępność.

Organ zarządzający powinien zapewnić dostępność do muzeum i jego zbiorów w rozsądnie ustalonych godzinach i w regularnych odstępach czasu. Szczególna uwaga powinna być poświęcona osobom mającym szczególne potrzeby.

1.5. Zdrowie i bezpieczeństwo.

Organ zarządzający powinien ustanowić instytucjonalne standardy w zakresie ochrony zdrowia, bezpieczeństwa i dostępności, które będą miały zastosowanie wobec osób zatrudnionych w muzeum oraz zwiedzających.

1.6. Ochrona przed katastrofami.

Organ zarządzający powinien ustanowić i stosować reguły postępowania mające na celu ochronę publiczności i osób zatrudnionych w muzeum, zbiorów i innych zasobów przed katastrofami naturalnymi i wywołanymi przez człowieka.

1.7. Wymagania w zakresie bezpieczeństwa.

Organ zarządzający powinien zapewnić odpowiedni poziom bezpieczeństwa gwarantujący ochronę zbiorów przed kradzieżą lub zniszczeniem ich w czasie wystaw stałych i czasowych, w pracowniach i magazynach oraz podczas transportu.

1.8. Ubezpieczenia i odszkodowania.

Jeżeli zbiory zostały ubezpieczone przez komercyjną firmę ubezpieczeniową, organ zarządzający powinien zadbać, aby wartość ubezpieczenia była adekwatna do zbiorów oraz aby ubezpieczenie obejmowało także przedmioty podczas ich transportu, wypożyczone lub takie za które muzeum ponosi odpowiedzialność. Jeżeli został zastosowany system gwarancji odszkodowawczych, należy zadbać, aby zostały nim objęte przedmioty również nie będące własnością muzeum, ale za które ponosi ono odpowiedzialność.

Środki finansowe

1.9. Finansowanie.

Organ zarządzający powinien zadbać, aby muzeum posiadało wystarczające środki finansowe umożliwiające działalność muzeum i jej rozwijanie. Wszystkie środki finansowe należy księgować i rozliczać w sposób profesjonalny.

1.10. Polityka komercyjna.

Organ zarządzający powinien określić na piśmie zasady pozyskiwania dochodu w wyniku własnej działalności lub uzyskiwania środków ze źródeł niezależnych od muzeum. Bez względu na ich źródło, muzeum powinno zachować kontrolę nad treścią i zakresem finansowania z tych źródeł programów, wystaw i działalności. Pozyskiwanie funduszy nigdy nie powinno naruszać standardów wiążących instytucję lub jej publiczność.

Pracownicy.

1.11. Polityka zatrudniania.

Organ zarządzający powinien sprawić, aby wszelkie działania podejmowane wobec osób zatrudnionych pozostawały w zgodzie z regułami obowiązującymi w muzeum oraz właściwymi i zgodnymi z prawem procedurami.

1.12. Powoływanie dyrektora lub kierownika.

Stanowisko dyrektora lub kierownika muzeum ma znaczenie kluczowe i dlatego gdy przystępuje się do jego obsadzenia, organy zarządzające powinny brać pod uwagę wiedzę i uzdolnienia wymagane przy efektywnym jego obsadzaniu. Do takich kwalifikacji zaliczać należy odpowiednie uzdolnienia intelektualne i wiedzę zawodową, a nadto przestrzeganie w wysokim stopniu standardów etycznego zachowania się.

1.13. Dostęp do organów zarządzających.

Dyrektor lub kierownik muzeum powinni być bezpośrednio podporządkowani odpowiednim organom zarządzającym i mieć do nich bezpośredni dostęp.

1.14. Kompetencja personelu muzealnego.

Niezbędne jest zatrudnianie kwalifikowanych pracowników posiadających wiedzę specjalistyczną pozwalającą na sprostanie powierzonym im obowiązkom. (*patrz także 2.19, 2.24 i rozdział 8*).

1.15. Kształcenie pracowników.

Celem powiększania efektywności pracy pracowników muzeum należy stwarzać realne możliwości ich ustawicznego kształcenia oraz podnoszenia ich kwalifikacji zawodowych.

1.16. Konflikt etyczny.

Organ zarządzający muzeum nie powinien nigdy żądać od pracowników muzeum takiego zachowania się, które mogłoby być uznane za sprzeczne z Kodeksem lub przepisami prawa krajowego albo innego kodeksu etyki szczególnej.

1.17. Pracownicy i wolontariusze.

Organ zarządzający powinien ustalić na piśmie reguły pracy wolontariuszy, które zapewnią harmonijne stosunki między wolontariuszami i pracownikami muzeum.

1.18. Wolontariusze i etyka.

Organ zarządzający powinien sprawić, że wolontariusze w czasie wykonywania czynności muzealnych lub innych będą w pełni przestrzegać Kodeksu Etyki ICOM dla Muzeów oraz inne mające zastosowanie kodeksy i przepisy prawa.

2. MUZEA, KTÓRE POSIADAJĄ ZBIORY, PRZECHOWUJĄ JE W INTERESIE SPOŁECZEŃSTWA I JEGO ROZWOJU.

Zasada: *Muzea są zobowiązane do pozyskiwania, przechowywania i promowania ich zbiorów traktując te czynności jako udział w zabezpieczeniu dziedzictwa naturalnego, kulturalnego i naukowego. Ich zbiory stanowią znaczące dziedzictwo publiczne, posiadają szczególny status prawny i korzystają z ochrony prawa międzynarodowego. Z tą misją służącą interesowi publicznego nieodłącznie jest związane pojęcie rozsądnego zarządzania, które zawiera w sobie zgodne z prawem korzystanie z własności, trwale przechowywanie, dokumentowanie, udostępnianie i zbywanie z poczuciem za nie odpowiedzialności.*

Pozyskiwanie zbiorów.

2.1. Polityka gromadzenia.

Organ zarządzający każdego muzeum powinien sporządzić i ogłosić pisemną deklarację o zasadach gromadzenia, ochrony i sposobu użytkowania zbiorów. Deklaracja ta powinna wyjaśniać status przedmiotów, które nie zostaną zinwentaryzowane, przechowywane lub nie będą wystawiane (*patrz 2.7 i 2.8*).

2.2. Ważny tytuł własności.

Niedopuszczalne jest nabycie, przyjęcie darowizny, wypożyczenie lub dokonanie wymiany jakiegokolwiek przedmiotu lub okazu, jeżeli nie ma pewności, że jego własność wynika z ważnego tytułu. Przewidziany w prawie dowód własności w jednym kraju nie przesądza ważnego tytułu prawnego gdzie indziej.

2.3. Pochodzenie i obowiązki staranności.

Przed pozyskaniem przedmiotu lub okazu do zbiorów proponowanego w drodze umowy sprzedaży, darowizny, zamiany, wypożyczenia albo spadku należy uczynić wszystko, aby uzyskać pewność, że nie został on sprzecznie z prawem pozyskany w kraju jego pochodzenia (lub z nielegalnie z niego wywieziony) albo z jakiegokolwiek kraju tranzytu, w którym mógł korzystać z prawnego tytułu własności (włącznie z krajem w którym znajduje się muzeum). Z tego względu obowiązkowe jest ustalanie pełnej historii przedmiotu lub okazu od chwili jego odkrycia lub wytworzenia.

2.4. Przedmioty i okazy pochodzące z nieuprawnionych lub nienaukowych wykopalisk albo innych prac w terenie.

Muzea nie powinny pozyskiwać przedmiotów, gdy zachodzi powód do podejrzenia, że ich wydobycie pociągnęło za sobą samowolne, nienaukowe lub umyślne zniszczenie albo uszkodzenie pomników, stanowisk archeologicznych lub geologicznych względnie gatunkowego lub naturalnego środowiska. Pozyskanie jest również niedopuszczalne, jeżeli o

wydobyciu przedmiotu nie zostali powiadomieni właściciel lub posiadacz nieruchomości, a także właściwe organy prawne lub rządowe.

2.5. Drażliwy materiał kulturowy.

Zbiory składające się z szczątków ludzkich lub przedmiotów związanych z kultem religijnym można pozyskiwać tylko pod warunkiem, że będą one bezpiecznie przechowywane i traktowane z szacunkiem. Pozyskiwanie takich przedmiotów jest dopuszczalne ponadto jedynie w sposób zgodny ze standardami profesjonalnymi oraz interesem i wierzeniami społeczności lub grup etnicznych albo religijnych w których one powstały (*patrz też 3.7; 4.3*).

2.6. Chronione okazy biologiczne lub geologiczne.

Muzea nie powinny pozyskiwać przyrodniczych lub geologicznych okazów, które zostały zebrane, sprzedane lub w inny sposób przeniesione z naruszeniem przepisów prawa lokalnego, krajowego, regionalnego lub umów międzynarodowych odnoszących się do ochrony przyrody i środowiska naturalnego.

2.7. Zbiory żywych organizmów.

Jeżeli zbiera się żywe okazy botaniczne lub zwierzęce, trzeba szczególną uwagę zwrócić na naturalne i społeczne środowisko z którego one pochodzą, a także postępować zgodnie z przepisami lokalnego, krajowego, regionalnego lub międzynarodowego prawa normującego ochronę dzikich gatunków i środowiska.

2.8. Zbiory o charakterze użytkowym.

Zasady gromadzenia mogą zawierać szczególne wskazania odnoszące się do takich zbiorów, w których główny nacisk kładzie się bardziej na ochronę procesów kulturowych, naukowych lub technicznych niż na sam przedmiot lub okaz albo w których te przedmioty lub okazy są przechowywane w celu nauczania albo ich praktycznego wykorzystywania (*patrz także 2.1*).

2.9. Odstępstwa od ustalonych reguł polityki gromadzenia

Odstępowanie od ustalonej przez muzeum polityki gromadzenia przedmiotów lub okazów dopuszczalne jest tylko w wypadkach wyjątkowych. Organ zarządzający powinien wziąć pod uwagę dostępne mu profesjonalne opinie i zapatrywania wszystkich stron zainteresowanych. Rozważyć należy wówczas także znaczenie przedmiotu lub okazu dla dziedzictwa kulturalnego lub naturalnego oraz szczególne zainteresowanie innych muzeów gromadzących taki materiał. Nie mniej, nawet w tych okolicznościach nie jest dopuszczalne pozyskiwanie przedmiotów pozbawionych ważnego tytułu (*patrz także 3.4*).

2.10. Pozyskiwanie od członków organu zarządzającego i pracowników muzeum.

Szczególnej ostrożności wymaga jakakolwiek oferta sprzedaży, darowizny lub innej formy nabycia własności z którą wiążą się ulgi podatkowe, od członków organów zarządzających, pracowników muzeum lub ich rodzin albo osób blisko z nimi związanych.

2.11. Przechowywanie w celu ratowania.

Żaden z przepisów Kodeksu nie może przeszkodzić muzeum w zgodnym z prawem przechowywaniu okazów lub przedmiotów nieustalonej proveniencji albo nielegalnie pozyskanych z miejsca za które ponosi prawną odpowiedzialność.

Zbywanie zbiorów.

2.12. Zbywanie legalne lub inne możliwości zbywania.

Jeżeli muzeum posiada prawną możliwość zbywania lub pozyskało przedmioty, które wolno zbywać tylko pod pewnymi warunkami, ma obowiązek w takim wypadku bezwzględnie przestrzegania przepisów i zasad postępowania lub zobowiązań. Jeżeli z pierwotnym pozyskaniem łączą się takie ograniczenia, należy się do nich stosować, chyba, że nie ma wątpliwości, iż stosowanie się do nich nie jest możliwe lub wyrządziłoby ono szkodę instytucji; jeżeli jednak do tego doszło, należy zapewnić prawną kontrolę takiej decyzji.

2.13. Zbywanie zbiorów muzealnych.

Dopuszczalne jest usunięcie przedmiotu lub okazu ze zbiorów muzealnych tylko po wszechstronnym zbadaniu jego znaczenia, jego charakteru (czy jest on odnawialny lub nieodnawialny) i stanu prawnego; usunięcie jest niedopuszczalne, gdyby miało w jego wyniku dojść do utraty zaufania publicznego.

2.14. Odpowiedzialność za zbywanie.

Odpowiedzialność za decyzję o zbyciu powinien ponosić organ zarządzający działający wspólnie z dyrektorem muzeum oraz kustosz odpowiedzialny za kolekcję. Szczególne warunki zbywania można określić w stosunku do zbiorów niebędących eksponatami.

2.15. Zbywanie przedmiotów usuniętych ze zbiorów.

Każde muzeum powinno ustalić zasady, jakimi będzie się kierować przy usuwaniu na stałe przedmiotów należących do zbiorów, posługując się formą darowizny, przekazu, wymiany, sprzedaży, repatriacji lub zniszczenia oraz zezwalając na przekazanie organowi przyjmującemu nieograniczonego tytułu prawnego do takiego przedmiotu. Należy przechowywać pełną dokumentację zawierającą podjęte decyzje o zbyciu, opis przedmiotów zbywanych oraz ich przeznaczeniu. Zakłada się, że przed pojęciem decyzji o zbyciu przedmiotu, zostanie on wcześniej zaproponowany innemu muzeum.

2.16. Dochód ze zbycia przedmiotów.

Skoro muzea tworzy się dla społeczeństwa, nie powinny one być traktowane jako źródła dochodu. Pieniądze lub inne środki otrzymane ze zbycia przedmiotów lub okazów znajdujących się w zbiorach należy przeznaczyć wyłącznie na rzecz zbiorów, a przede wszystkim na ich wzbogacanie.

2.17. Nabywanie przedmiotów usuniętych ze zbiorów.

Pracownicy muzeum, członkowie ich rodzin lub osoby im bliskie, nie powinny nabywać przedmiotów usuniętych ze zbiorów muzeów, za które są odpowiedzialni.

OPIEKA NAD ZBIORAMI

2.18. Kontynuacja zbierania.

Muzeum powinno ustalić zasady, a następnie stosować się do nich, które zapewnią bieżące udostępnianie zbiorów zarówno stałych jak i czasowych z odpowiednią o nich informacją, należycie zarejestrowanych, a także zagwarantują chronienie ich w najlepszych dla nich warunkach dla przyszłych pokoleń, wykorzystując w tym celu najnowsze wskazania wiedzy i wszystkie pozostające do dyspozycji środki.

2.19. Powierzenie odpowiedzialności za zbiory.

Odpowiedzialnością zawodową za opiekę nad zbiorami należy obarczyć osoby posiadające stosowną wiedzę i umiejętności lub takie, które są poddane odpowiedniemu nadzorowi. (*patrz także 8.11*).

2.20. Dokumentacja zbiorów.

Zbiory muzealne powinny posiadać dokumentację prowadzoną zgodnie z obowiązującymi regułami zawodowymi. Dokumentacja ta powinna zawierać pełne dane identyfikacyjne, opis każdego przedmiotu, a w szczególności proveniencję, stan zachowania, sposób postępowania z nim i miejsce przechowywania. Dane te należy przechowywać w bezpiecznym miejscu zapewniając zarazem działanie systemu umożliwiającego dostęp do niego pracownikom muzeum oraz innym uprawnionym użytkownikom.

2.21. Ochrona przed zagrożeniami.

Szczególne uwaga powinna być poświęcona opracowaniu systemu ochrony zbiorów w czasie konfliktów zbrojnych i innych zagrożeń wywołanych przez ludzi lub siły przyrody.

2.22. Bezpieczeństwo danych dotyczących zbiorów i innych z nimi powiązanych.

Jeżeli udostępnia się publicznie dane dotyczące zbiorów, należy dołożyć szczególnej staranności, aby zapobiec rozpowszechnianiu wiadomości mających charakter poufny, osobisty i inny podobny.

2.23. Konserwacja zapobiegawcza.

Konserwacja zapobiegawcza odgrywa istotną rolę w zasadach rządzących działalnością muzeum i w ochronie zbiorów. Na pracownikach muzeum spoczywa obowiązek utworzenia i utrzymywania środowiska zapewniającego ochronę zbiorów zarówno w magazynach, na ekspozycji, jak i w czasie transportu.

2.24. Konserwacja i restauracja zbiorów.

Muzeum powinno troskliwie śledzić stan zbiorów, aby ustalić kiedy przedmiot lub okaz wymaga zajęcia się nim przez kwalifikowanego konserwatora – restauratora. Głównym celem powinno być ustabilizowanie stanu przedmiotu lub okazu. Wszystkie prace konserwatorskie powinny posiadać dokumentację i nie powinny powodować powstania stanów nieodwracalnych, a wszelkie zmiany dopuszczalne są tylko pod warunkiem, że będzie można je łatwo zidentyfikować.

2.25. Opieka nad żywymi zwierzętami.

Muzeum, które przechowuje żywe zwierzęta, bierze na siebie pełną odpowiedzialność za ich zdrowie i warunki życia. Muzeum powinno opracować i wcielić w życie kodeks bezpieczeństwa pracowników muzeum, zwiedzających i zwierząt, zaaprobowany przez eksperta z zakresu weterynarii. Wszelkie modyfikacje genetyczne powinny być łatwo rozróżnialne.

2.26. Prywatne użytkowanie zbiorów muzealnych.

Zabrania się pracownikom muzeum, członkom organów zarządzających i nadzorujących, członkom ich rodzin i ich bliskim jakiegokolwiek użytkowania, nawet czasowego, przedmiotów należących do zbiorów muzeum.

3. MUZEA PRZECHOWUJĄ PIERWOTNE ŚWIADECTWA UMOŻLIWIAJĄCE TWORZENIE I POGŁĘBIANIE WIEDZY .

Zasada: *Na muzeach spoczywa szczególna odpowiedzialność wobec społeczeństwa za ochronę, udostępnianie i opracowywanie pierwotnych świadectw zebranych i przechowywanych w ich zbiorach.*

3.1. Zbiory jako pierwotne świadectwa.

W zasadach rządzących zbiorami muzealnymi należy bardzo wyraźnie podkreślić znaczenie zbiorów jako pierwotnych świadectw. Z zasad tych powinno wynikać, że zbiory nie powstały pod wpływem aktualnych tendencji intelektualnych lub zwyczajów panujących w muzeum.

3.2. Dostęp do informacji o zbiorach.

Na muzeach spoczywa szczególna odpowiedzialność za powstawanie zbiorów oraz – możliwie jak najszerszy dostęp do informacji o nich, co nie wyłącza jednak koniecznych ograniczeń ze względu na uzasadnioną poufność i bezpieczeństwo.

Pozyskiwanie zbiorów i badania

3.3. Pozyskiwanie zbiorów w terenie.

Jeżeli muzeum przystępuje do pozyskiwania zbiorów w terenie, powinno przestrzegać zasad postępowania zgodnych ze standardami akademickimi oraz przepisami prawa lokalnego i międzynarodowego. Podczas prac w terenie należy odnosić się z szacunkiem do zapatrywań panujących w społecznościach lokalnych, nie wolno naruszać zasobów środowiska i należy starać się o zachowanie dziedzictwa kulturalnego oraz naturalnego.

3.4. Wyjątkowe pozyskiwanie pierwotnego świadectwa.

W zupełnie wyjątkowym wypadku może się zdarzyć, że przedmiot nieznanego pochodzenia może sam w sobie posiadać tak duże znaczenie dla wzbogacania wiedzy, iż w interesie publicznym będzie jego przechowywanie. Decyzje o włączeniu takiego przedmiotu do zbiorów muzeum powinni podjąć specjaliści z dyscypliny wchodzącej nie kierując się narodowymi i międzynarodowymi uwarunkowaniami (*patrz także 2.11*).

3.5. Badania.

Badania podejmowane przez muzeum powinny pozostawać w związku z jego misją i celami działania oraz odbywać się w zgodzie z zasadami prawa i etyki oraz akademickimi standardami.

3.6. Badania niszczące.

Jeżeli podejmuje się decyzję o przeprowadzeniu badania przy pomocy technik niszczących przedmiot badania, należy takie badanie w całości utrwalić w odpowiedniej dokumentacji; stałą część takiej dokumentacji powinny stanowić wynik analizy i oparte o niego dalsze badania, w tym publikacje.

3.7. Szczątki ludzkie i materiał mający znaczenie religijne.

Badania szczątków ludzkich oraz materiału mającego znaczenie religijne należy przeprowadzać w sposób odpowiadający standardom zawodowym i z poszanowaniem interesów oraz wierzeń społeczności, grup etnicznych lub religijnych, wśród których przedmioty te powstały (*patrz także 2.5; 4.3*).

3.8. Posiadanie prawa do przedmiotu badania.

Jeżeli pracownik muzeum przygotowuje materiał do prezentacji lub dokumentację badania w terenie, powinien równocześnie zawrzeć z muzeum nie budzące wątpliwości porozumienie normujące wszystkie uprawnienia do prowadzonych prac.

3.9. Dzielenie się wiedzą.

Na pracownikach muzeum spoczywa obowiązek dzielenia się ich wiedzą i doświadczeniem z kolegami, pracownikami nauki i studentami w zakresie ich kompetencji. Powinni odnosić się z szacunkiem i uznaniem do tych, którzy im przekazali swą wiedzę, a także przekazywać informacje o zaawansowanych technikach i doświadczeniu tym, którym mogą być przydatne.

3.10. Współpraca muzeów z innymi instytucjami.

Pracownicy muzeum powinni uznawać konieczność i popierać w praktyce współpracę oraz konsultowanie się instytucji mających podobne interesy i podobną praktykę w zakresie pozyskiwania zbiorów. Zalecenie to odnosi się szczególnie do instytucji szkolnictwa wyższego i niektórych użyteczności publicznej, gdzie dzięki prowadzonym w nich badaniom mogą powstawać zbiory o dużym znaczeniu, których bezpieczeństwo nie jest zapewnione na dłuższą metę.

4. MUZEA PRZYCZYNIJĄ SIĘ DO POZNAWANIA, ROZUMIENIA I PROMOWANIA DZIEDZICTWA NATURALNEGO I KULTURALNEGO.

Zasada: *Na muzeach spoczywa ważny obowiązek rozwijania działalności edukacyjnej oraz przyciągania coraz szerszej publiczności z pośród społeczeństwa, społeczności lokalnych i grup, którym służą. Współdziałanie z społeczeństwem i promowanie jego dziedzictwa jest nieodłącznym elementem funkcji edukacyjnej muzeum.*

Udostępnianie i wystawy

4.1. Udostępnianie, wystawy i działalność szczególna.

Udostępnianie i wystawy czasowe zarówno w postaci materialnej jak i wirtualnej powinny pozostawać w zgodzie z misjami, zasadami działania i celami muzeum. Taka działalność nie powinna osłabiać ochrony zbiorów ani pogarszać ich stanu zachowania.

4.2. Interpretacja wystawianych przedmiotów.

Muzea powinny dążyć do tego, aby informacje, jakie przekazują podczas udostępniania zbiorów i na wystawach, były wiarygodne, rzetelne i liczyły się z wierzeniami lub ideami reprezentowanych grup.

4.3. Wystawianie przedmiotów „drażliwych”.

Szczałki ludzkie i przedmioty związane z kultem religijnym należy wystawiać zgodnie z zasadami postępowania profesjonalnego, licząc się z interesami oraz wierzeniami członków

społeczności i grup etnicznych lub religijnych z których one się wywodzą. Należy je przedstawiać z największym wyczuciem taktu i z poszanowaniem godności ludzkiej wspólnej dla wszystkich ludzi.

4.4. Wycofanie z publicznego udostępniania.

Na zgłoszone żądanie wycofania z powszechnie dostępnej ekspozycji szczątków ludzkich lub przedmiotów mających znaczenie religijne, przez społeczność z której się one wywodzą, należy reagować szybko, z szacunkiem i taktownie. W ten sam sposób należy postępować w razie żądania zwrotu tych przedmiotów. Zasady postępowania obowiązujące w muzeum powinny określać w sposób nie budzący wątpliwości reguły stosowane w takich wypadkach.

4.5. Udostępnianie przedmiotów, których pochodzenie nie jest znane.

Muzea powinny unikać udostępniania lub innego użytkowania przedmiotów, których pochodzenie nie jest znane lub budzi wątpliwości. Powinny mieć świadomość, że taka praktyka może zostać odczytana jako zachęta do nielegalnego obrotu dobrami kultury.

Inne zasoby

4.6. Publikacje.

Informacje ogłaszane przez muzea, w jakichkolwiek środkach przekazu, powinny być dokładne, obiektywne oraz liczyć się z zasadami przyjętymi w nauce, społeczeństwach i wierzeniach. Publikacje muzeum nie powinny naruszać standardów instytucji.

4.7. Reprodukcje.

Na muzeum spoczywa obowiązek zagwarantowania nienaruszalności oryginału przedmiotu należącego do zbiorów podczas sporządzania jego repliki, reprodukcji lub kopii. Na wszystkich kopiach zawsze należy umieszczać informacje, że są to facsimile.

5. ZASOBY POZOSTAJĄCE W DYSPOZYCJI MUZEÓW UMOŻLIWIAJĄ WYKONYWANIE INNYCH ZADAŃ ORAZ OSIĄGANIE KORZYŚCI PUBLICZNYCH.

Zasada: *Muzea korzystają z szerokiego wachlarza różnych specjalności, umiejętności i zasobów, które mogą być wykorzystywane w szerokiej mierze także poza muzeami. Fakt ten może skłaniać do dzielenia się tymi środkami lub świadczenia usług, a tym samym do rozszerzenia aktywności muzealnej. Należy ją jednak tak organizować, aby nie wejść w kolizję ze statutową misją muzeum.*

Usługi w zakresie identyfikacji.

5.1. Identyfikacja nielegalnie pozyskanych przedmiotów.

Jeżeli muzeum podejmuje się świadczenia usług w zakresie identyfikacji, nie wolno dopuścić do postrzegania jej jako działalności z której muzeum osiąga zysk. Publicznie uprawiana identyfikacja i takie samo badanie autentyczności przedmiotów, co do których zachodzi podejrzenie, że zostały nielegalnie pozyskane, przewiezione lub wywiezione są niedopuszczalne przed powiadomieniem właściwych organów o takich podejrzeniach.

5.2. Badanie autentyczności i wycena (ekspertyza).

Muzeum może wyceniać zbiory w celu ich ubezpieczenia. Opinie o pieniężnej wartości innych przedmiotów wolno wydawać tylko na oficjalne żądania - innych muzeów lub właściwych władz sądowych, rządowych lub innych publicznych. Gdyby jednak okazało się, że muzeum mogłoby odnieść korzyść z takiej wyceny przedmiotu lub okazu, należy zwrócić się o przeprowadzenie jej do ekspertów niezależnych.

6. MUZEA ŚCIŚLE WSPÓŁPRACUJĄ ZE SPOŁECZNOŚCIAMI Z KTÓRYCH WYWODZĄ SIĘ ZBIORY ORAZ TYMI, KTÓRYM TE ZBIORY SŁUŻĄ.

Zasada: *Zbiory muzeów odzwierciedlają dziedzictwo kulturalne i naturalne tych społeczności, z których się wywodzą. Z tego powodu zbiory muzealne nie mieszczą się w powszechnie przyjętym pojęciu własności, mogą one wykazywać bardzo silne więzy pokrewieństwa z tożsamością narodową, regionalną, lokalną, etniczną, religijną lub polityczną. Liczenie się z tymi faktami ma zatem duże znaczenie w formułowaniu zasad rządzących działalnością muzeum.*

Powstawanie zbiorów.

6.1. Współpraca.

Muzea powinny popierać dzielenie się wiedzą, dokumentacją i zbiorami z muzeami i organizacjami kultury w krajach i społecznościach ich pochodzenia. Należy poszukiwać możliwości rozwijania umów o partnerstwie z muzeami w krajach i regionach, które straciły znaczącą część ich dziedzictwa.

6.2. Zwrot dóbr kultury.

Muzea powinny być przygotowane do podjęcia dialogu na temat zwrotu dóbr kultury do krajów lub społeczności ich pochodzenia. Należy go prowadzić w sposób bezstronny, kierując się zasadami nauki, uprawiania zawodu oraz humanitaryzmu, a także wchodzącymi w rachubę przepisami prawa lokalnego, krajowego i międzynarodowego, oddając pierwszeństwo działaniom na szczeblu rządowym lub politycznym.

6.3. Restytucja dóbr kultury.

Jeżeli kraj lub społeczność, z którego wywodzi się dobro kultury, żąda restytucji przedmiotu lub okazu co do którego można wykazać, że został wywieziony lub w inny sposób przemieszczony z naruszeniem zasad określonych w międzynarodowych i narodowych konwencjach oraz że jest on częścią dziedzictwa kulturalnego lub naturalnego tego kraju lub społeczności, muzeum powinno, o ile prawo je do tego uprawnia, niezwłocznie podjąć niezbędne działania umożliwiające dokonanie restytucji.

6.4. Dobra kultury pochodzące z kraju okupowanego.

Muzeum powinno powstrzymać się przed nabywaniem lub innym pozyskiwaniem dóbr kultury pochodzących z kraju okupowanego i bezwzględnie przestrzegać wszelkich ustaw i konwencji, które normują import, eksport i przewóz dóbr kultury lub natury.

Poszanowanie praw społeczności z którą muzeum współpracuje.

6.5. Współczesne społeczności.

Jeżeli działalność muzeum dotyczy współcześnie istniejącej społeczności lub jej dziedzictwa, badanie i pozyskiwanie zbiorów dopuszczalne jest tylko na podstawie nie budzącego wątpliwości wzajemnego porozumienia, nie powodującego pokrzywdzenia właściciela lub informatora. W razie konfliktu życzenia społeczności muszą przeważać.

6.6. Finansowanie działalności muzeum a społeczność.

Starania o fundusze na działalność muzeum, która dotyczy współczesną społeczność, nie mogą naruszać interesów tej społeczności (*patrz też 1.10*).

6.7. Użytkowanie zbiorów pochodzących się ze współczesnych społeczności.

Użytkowanie zbiorów pochodzących ze współczesnych społeczności nakłada na muzeum obowiązek poszanowania godności ludzkiej, tradycji i kultury tychże społeczności. Takie zbiory powinny przyczyniać do poprawy bytu, rozwoju społecznego, pogłębienia tolerancji i szacunku dla społeczeństw zróżnicowanych społecznie, wielokulturowych i różnojęzycznych.

6.8. Organizacja wspierająca.

Muzeum powinno tworzyć warunki zachęcające do wspierania jego działalności przez społeczeństwo (na przykład powołując do życia stowarzyszenia przyjaciół muzeum i innych organizacji popierających), uznawać jego przyczynianie się do działalności muzeum oraz przyczyniać się do harmonijnego rozwoju stosunków między społeczeństwem a pracownikami muzeum.

7. MUZEA DZIAŁAJĄ ZGODNIE Z PRAWEM.

Zasada: *Muzea muszą w pełni przestrzegać przepisy prawa międzynarodowego, regionalnego, krajowego lub lokalnego i zobowiązań traktatowych. Ponadto, organ*

zarządzający powinien stosować się do wszelkich wiążących je prawnych zobowiązań powierniczych lub warunków odnoszących się do różnych aspektów organizacji muzeum, jego zbiorów i działalności.

Zakres wyznaczony przez prawo

7.1. Porządek prawny lokalny i krajowy.

Muzea powinny działać zgodnie z wszystkimi przepisami prawa krajowego i lokalnego, a także liczyć się prawem innych państw, jeżeli wchodzi ono w rachubę w związku z działalnością muzeum.

7.2. Prawo międzynarodowe.

Zasady postępowania muzeum muszą wynikać z założenia, że następujące akty prawa międzynarodowego są traktowane jako dyrektywy interpretacyjne Kodeksu Etyki ICOM:

- *Konwencja UNESCO w sprawie ochrony własności kulturalnej w razie konfliktu zbrojnego* (Konwencja haska, Pierwszy Protokół, 1954, Drugi Protokół, 1999);
- *Konwencja UNESCO o środkach zakazywania i zapobiegania nielegalnemu importowi, eksportowi i przewozu dóbr kultury* (1970);
- *Konwencja o handlu międzynarodowym zagrożonych gatunków dzikiej fauny i flory* (1973);
- *Konwencja ONZ o różnorodności biologicznej* (1992);
- *Konwencja UNIDROIT w sprawie skradzionych i nielegalnie wywiezionych dóbr kultury* (1995);
- *Konwencja UNESCO o ochronie podwodnego dziedzictwa kultury* (2001);
- *Konwencja UNESCO w sprawie bezpieczeństwa ratowania i chronienia dziedzictwa kultury* (2003);

8. MUZEA DZIAŁAJĄ PROFESJONALNIE.

Zasada: *Osoby uprawiające zawód muzealnika powinny postępować zgodnie z przyjętymi zasadami oraz przepisami prawa i dbać o godność oraz cześć ich zawodu. Powinny chronić społeczeństwo przed bezprawnym i nieetycznym zachowaniem. Należy wykorzystać każdą sposobność do edukacji i informowania społeczeństwa o zamiarach, celach i staraniach w czasie wykonywania tego zawodu, aby osiągnąć lepsze rozumienie roli muzeów w społeczeństwie.*

Zachowanie w związku z wykonywaniem zawodu

8.1. Znajomość stosowanego prawa

Każda osoba uprawiająca zawód muzealnika powinna wykazywać znajomość odpowiednich przepisów prawa międzynarodowego, krajowego i lokalnego oraz sposobu ich stosowania. Powinny unikać sytuacji, które będą postrzegane jako zachowanie naganne.

8.2. Odpowiedzialność zawodowa.

Osoby uprawiające zawód muzealnika zobowiązane są postępować zgodnie z regułami działalności i postępowania obowiązującymi w zatrudniających ich instytucjach. Mają prawo jednakże zgłosić we właściwy sposób sprzeciw wobec takiego postępowania, które ich zdaniem wyrządza szkodę muzeum lub zawodowi albo narusza zasady etyki zawodowej.

8.3. Zachowanie w związku z wykonywaniem zawodu.

Lojalność wobec kolegów i koleżanek oraz muzeum jako pracodawcy jest bardzo istotnym obowiązkiem zawodowym; musi ona wynikać z szacunku wobec zasad etyki odnoszących się do zawodu jako takiego. Pracownicy muzeów muszą przestrzegać normy Kodeksu Etyki ICOM dla Muzeów oraz wszystkich innych kodeksów lub zasady postępowania regulujące pracę w muzeum.

8.4. Powinności intelektualne i naukowe.

Osoby uprawiające zawód muzealnika powinny popierać badania naukowe, dbać o ochronę i wykorzystanie informacji dotyczących zbiorów. Z tego powodu powinny się powstrzymywać przed jakimikolwiek czynnościami lub stwarzaniem sytuacji w wyniku których mogłaby nastąpić utrata tych danych intelektualnych i naukowych.

8.5. Nielegalny obrót handlowy.

Osoby uprawiające zawód muzealnika nie powinny uczestniczyć, bez względu na okoliczności, bezpośrednio lub pośrednio, w nielegalnym obrocie lub handlu dobrami naturalnymi lub kultury.

8.6. Poufność.

Osoby uprawiające zawód muzealnika muszą traktować jako poufne informacje uzyskane w czasie ich pracy. Co więcej, informacja o przedmiotach sprowadzonych do muzeum celem ich identyfikacji jest poufna i nie wolno jej ogłaszać, ani przekazywać jakiegokolwiek innej instytucji lub osobie bez upoważnienia właściciela.

8.7. Muzeum i bezpieczeństwo zbiorów.

Pracownicy muzeum zobowiązani są traktować jako ściśle poufne informacje o bezpieczeństwie muzeum lub zbiorów oraz o miejscach prywatnych w których przebywali podczas pełnienia obowiązków służbowych.

8.8. Zwolnienia z obowiązku zachowania w tajemnicy.

Obowiązek zachowania tajemnicy nie zwalnia z prawnego obowiązku udzielania pomocy policji lub innym właściwym organom prowadzącym dochodzenie w sprawie prawdopodobnych kradzieży, nielegalnego pozyskania mienia lub jego nielegalnego przewozu.

8.9. Niezależność osobista.

Mimo że osoby uprawiające zawód muzealnika mają prawo do pewnej niezależności, muszą mieć świadomość, że nie ma możliwości całkowitego oddzielenia jakiejkolwiek działalności prywatnej lub zawodowej od działalności zatrudniających ich instytucji.

8.10. Stosunki zawodowe.

Osoby uprawiające zawód muzealnika zawiązują stosunki pracownicze z wieloma osobami w muzeum, które ich zatrudnia jak i poza nim. Powinny one wykonywać swoje obowiązki zawodowe skutecznie, nienagannie i na najwyższym poziomie.

8.11. Porozumiewanie się zawodowe.

Do obowiązków zawodowych należy udzielanie rad kolegom w muzeum lub poza nim, gdy muzeum nie posiada wystarczających danych pozwalających w określonym zakresie na podejmowanie należytych decyzji.

Konflikt interesów

8.12. Dary, przysługi, pożyczki i inne korzyści osobiste.

Pracownikom muzeum nie wolno przyjmować żadnych darów, przysług, pożyczek lub jakichkolwiek innych korzyści osobistych, które mógłby ktoś zaproponować im w związku z wykonywaniem ich obowiązków. Zakaz ten nie wyklucza przyjmowania okolicznościowych darów, ale tylko pod warunkiem, że zawsze będzie odbywać się to w imieniu zatrudniającej instytucji.

8.13. Zatrudnienie lub działalność zarobkowa poza muzeum.

Osoby uprawiające zawód muzealnika mimo posiadania prawa do pewnej osobistej niezależności, muszą mieć świadomość, że nie da się w pełni oddzielić działalności prywatnej lub zawodowej od działalności zatrudniających ich instytucji. Nie powinni podejmować innego płatnego zatrudnienia lub przyjmować zleceń z zewnątrz, które pozostawałyby w konflikcie lub mogłyby zostać co najmniej uznane za pozostające w konflikcie z muzeum.

8.14. Udział w obrocie handlowym, którego przedmiotem jest dziedzictwo natury lub kultury.

Osoby uprawiające zawód muzealnika nie powinny uczestniczyć bezpośrednio lub nawet pośrednio w obrocie handlowym (kupno lub sprzedaż) którego przedmiotem jest dziedzictwo naturalne lub kulturalne.

8.15. Związki z osobami uprawiającymi handel.

Osoba uprawiająca zawód muzealnika nie powinna akceptować jakiegokolwiek daru, gościny albo innej formy nagrody od handlarza, prowadzącego aukcję lub innej osoby, będącej zachętą do nabycia albo rozporządzenia przedmiotem muzealnym lub rezygnacji z przestrzegania przepisów prawa. Nie powinna ona ponadto nigdy rekomendować komukolwiek z poza muzeum konkretnego handlarza, osobę prowadzącą aukcję lub biegłego, który ocenia przedmioty lub okazy.

8.16. Prywatne kolekcjonerstwo.

Osoby uprawiające zawód pracownika muzeum nie powinny konkurować z ich instytucją, ani zakresie pozyskiwania przedmiotów, ani jakąkolwiek osobistą działalnością kolekcjonerską. Pracownicy muzeum powinni zawrzeć z jego kierownictwem porozumienie w sprawie prywatnego kolekcjonerstwa i powinno być ono przestrzegane skrupulatnie.

8.17. Używanie nazwy i logo ICOM.

Członkowie ICOM nie mają prawa do posługiwania się słowami „Międzynarodowa Rada Muzeów”, „ICOM” lub jego logo w celu promowania lub popierania jakiegokolwiek produktu albo działalności mającej na celu osiągnięcie zysku.

8.18. Inne konflikty interesów.

W razie innego konfliktu interesów między osobą a muzeum, dobro muzeum musi przeważać.